

Text apărut pe www.poezie.ro

Învățăm împreună (7)

tehnica literara

(Măsura)

de *Rodean Ștefan-Cornel*

2008-09-26

Notă:

Acest text nu este o lucrare de cercetare științifică, un eseu, o lecție, sau un instructaj. El conține doar câteva note de studiu, personale, elaborate de subsemnatul pe timpul parcurgerii unei bibliografii pe care am considerat-o absolut necesară pentru inițierea mea în unele “taine ale scrisului.”

Spuneam în episodul cu numărul 5 că, mai ales la începătorii care nu au ritmul “în sânge”, dar nici nu sunt preocupați de studiul prozodiei, una din cauzele pentru care versurile “nu curg bine” (sunt “șchioape”) este nerespectarea măsurii.

Prin măsură înțelegem totalitatea silabelor unui vers. Dacă se numără picioarele, care sunt unități metrice, atunci denumirea folosită este “metrică”.

De subliniat că metrica versurilor are semnificație doar în strânsă legătură cu ritmul. Măsura metrică devine ritmică numai atunci când face parte dintr-o frază scandată, în care accentele tonice cad la intervale sensibil egale în durată. Versificația poate fi incompletă, în sensul că, spre exemplu, poate lipsi rima, dar ritmul nu poate exista fără măsură, fără metrică și nici metrica fără ritm.

De-a lungul timpului, s-au întâlnit diferite versificații tipice unor perioade și unor culturi, cu măsura diferită a versurilor:

- poezia clasică antică are ca formă de versificație “hexametru”, cu versul format din șase picioare metrice (primele patru sunt dactili sau spondei, al șaselea este spondeu sau troheu, penultimul fiind întotdeauna dactil); acest tip de metrică este foarte greu de aplicat în limba română, mai ales din cauza piciorului denumit spondeu, care cuprinde, în greacă și în latină, două silabe lungi, corespunzătoare în limba noastră a două silabe accentuate; hexametru a dominat antichitatea, a fost părăsit în evul mediu și a fost reînviat în epoca modernă de către scriitorii germani, în frunte cu Goethe; în limba română au fost multe încercări de hexametru, dar primele acceptabile se consideră a fi traduceri ale lui Eminescu din Horațiu; apoi, au mai fost

traduceri folosind hexametru, realizate de N.Gane, G.Coşbuc și alții, dar și unele creații originale, semnate de Eminescu sau Coşbuc;

- versificația clasică franceză preferă (chiar pretinde) versul iambic de 12 silabe, numit “alexandrin”; în poezia românească, primii poeți influențați de francezi, au încercat să întroneze un “alexandrin” al nostru; Grigore Alexandrescu a preferat iambicul de 14-13 silabe, Vlahuță a folosit între primii iambicul de 9-8 silabe, iar Eminescu a avut o predispoziție deosebită pentru iambicul în 8-7 silabe;

- în poeziile cu formă fixă (voi reveni asupra lor într-un alt episod) se regăsesc, de asemenea versificații tipice din punct de vedere al măsurii și metricii, cum ar fi “endecasilabul”, adică versul iambic de 11 silabe (întâlnit mai ales la unele tipuri de sonete).

În poeziile care se scriu astăzi în limba română cu versificație, măsura este liberă, cu excepția unor poezii cu formă fixă. Totuși, se impun câteva observații:

- ideal ar fi ca măsura să fie uniformă pe tot parcursul poeziei, adică toate versurile să aibă același număr de silabe;

- se admit mici diferențe, dar, în mod obligatoriu, versurile care rimează trebuie să aibă aceeași metrică;

- se admit, de asemenea, “versurile scurte”, cu măsura mai mică decât majoritatea celor din poezie, dar și acestea plasate simetric, după o schemă bine stabilită; în acest sens, în literatura română excelează George Coşbuc; de asemenea, la epigrame se întâlnește versul scurt, mai ales cel plasat la sfârșit, ca poantă, de regulă, cu măsura de jumătate din cea a celorlaltor versuri;

- la unele creații, care au versificația incompletă și își propun doar rima, nu și ritmul (spre exemplu unele tipuri de fabulă) măsura poate fi neuniformă;

- măsura se alege funcție de mesajul care trebuie transmis și de genul poetic abordat; spre exemplu, pot avea versurile mai lungi creațiile din genul dramatic și epopeea și poemul eroic din genul epic, dar versurile genului didactic, mai ales din epigramă, fabulă sau satiră, de regulă sunt mai scurte.

O problemă interesantă de discutat ar fi utilizarea versurilor foarte scurte, mai ales la satire și la epigrame. Părerile sunt împărțite, unele susțin că sunt creații de mare efect, doar la îndemâna maeștrilor, altele că asemenea versuri duc doar la un schematism sec. Oricum, se pare că nu sunt tocmai recomandate. Citez, din creația marelui epigramist Ștefan Tropcea, două epigrame, publicate în “Urzica”, numărul din iunie 1985, una cu versurile de o silabă și cealaltă cu versurile de două silabe:

“Mă / Plec / Să / Trec” (Servilul în fața unei bariere)

“Un mit / Oprit / În gât / Atât” (Mărul lui Adam).

Subiectul episodului următor va fi cezura.

Precizare:

Tipurile de versificație amintite mai sus sunt conform lucrării "Inițiere în poetică" de Eugeniu Speranția, Editura Albatros, 1972